

IKUSKIZUNAK

IMANOL AGIRRE

U HOLDE HANDIA

Ekaina eta irailaren bitarte horretan ikuskizunen unibertsoa asaldatzen da. Eguzkiaren hurbiltasunaren eraginez edo, ikuskizunen hondarrak gori-gori jarri ohi dira. Bestela, errepaz ezazu zenbat ale harrapa dezakegun sarekada azkar batean:

Nafarroako Jaialdiak, Nazioarteko Kale Antzerkialdiak (Lekeitio, Zarautz, Arrigorriaga eta Barakaldo), Jazzaldiak (Getxo, Gasteiz, Donostia eta Baiona), Zuberoako Pastoralak, Jaietako egitarauak, Bizkaiko Musikaldiak, Donostiako Musika Hama-bostaldia, Zinemaldiak (Donostia eta Miarritze), Bilbao Tropikalak, Aialako Umore Antzerkialdia, Portugaleteko Nazioarteko Dantzaldia, Zirkuak, Udako antzerki programazio komertzialak, Getxoko folk jaialdia...

Udaldia dugu, beraz, ikuskizunen paradisia. Aukera ezin galdu eta aski busti gara urtero ugaltzen den uholde honen indarraz. Kontuan izanik, gure herria ez dela zezen-larru luze eta zabal bat, patrikako mukuzapi eskuragarri bat baizik, ikuskizun guzti-guztiak eskura izaten dira. Bilbotik Maulera kotxez heltzeko behar dugun denbora bera dugu New York-eko metroan bazter batetik bestera bidaiatzeko.

Gainera, sasoi honetan nazioarteko erakusleioa zabaldu egi da. Badugu hor zer ikusi eta zer ikasi. □

IKUSKARIEN COSA NOSTRA

Arestian ikusi dugun legez eskaintza ez da makala beroaldian eta horregatik, xahutzen diren diru-kopuruak ere ez dira nolanhikoak. Mila milioitik gora mugitzen dira aipatu ikus-

kizun handien antolamenduetan. Gehienak erakunde publikoen esku zabalak jarrita. Jaurlaritza, aldundiak eta udalak buru-belarri bustitzen dira.

Pentsa dezakegu gehienetan ez dela gertatzen baina badira hainbat datu kezagarri eta salatu beharrekoak. Nire zalantza guztiek Bilbao Tropikal jarri dute ikusmiran.

Ekimen berriaren albistea zabaldu zenetik nahiko kafe-eztabaida biztu ziren hirian barna. Zer ikusia zuten Karibeak eta Bilbo post-industrialak? Zergatik hainbat egitasmo ezberdinen artean Udalak aukeratua zuen uztaileko musikaldi hau? Zein usadiotan oinarritzen zen ikuskizun-mordo hau plaza-ratzeko? Galderak kafe beroaren keak eraman zituen eta Bilbok bere kaleak palmondoz josita ikusi zituen uztailean.

Egia esan, bederatzi eguneko programazioa erakargarria zen (Los Van Van, Albita, Lucrecia, Papa Wemba...) eta bertokoak ahantzi barik (Tumbaito, Ke no falte, Potato, Kepa Junkera...). Ulertezina, aitzitik, musikaldiaren estreinako emanaldia Azucar Morenoren eskutik izatea.

Baina Udalak xahutu nahi zuen dirutza izan genuen hizpide. Murrizketen kulturaren murgildurik hainbat eta hainbat urteren buruan, orain ez zen oztoporik Bilbao Tropikal bilakatzeko. Prezioa ez da beherapenetan aurkitzen. 100 milioi inbertitu da. Iturri ofizialek gutxiago aitortu arren kultur sailaren barneko profesional batek berretsi digu diru-kopuru hau.

Hala ere, istorio honen amaiera da harrigarriena. Jakin dugu 100 milioi horietatik 30 baino ez direla gastatu kontzertuetan. Non ote daude falta diren 70 milioiak? Agian, galderaren erantzuna Radio Nervionek edota TeleBilbaok eman beharko zuten udaletxerekin batera egitasmo honen atzetik ibili baitira. Honez gain, ikusle-kopuru urria nabaria izan zen.

Nola eta zergatik diseinatzen da zenbait ikuskizun?□

EUSKAL SHOWMEN

Euskaldunon ikuskarietan den-dena asmatu behar izan dugu azken hamabost urte hauetan. Ezer ezetik hasi ginen eta oraindik sormen-lan iraunkor horretan murgildurik gaude. Hau dela eta, izar berri bat bizten den unean espazioak nola-baiteko zirrara jasaten du. Eta niretzat Klaudio Landak lurrikara tippi bat ekarri du ikuskizunen lur emankorretara.

Talk-radio-aren esparrura heldu zen, *Aizu!* aldizkarian eta Euskadi Irratiko udako informatiboetan hamaika urte bete ondoren. Baina harik eta Euskadi Gaztearen asteburuko arratsaldeak irauli zituen arte ez zuen ETBra jauzia egin. *Arralde*-n hitzontziaren papera bete du aurkezlearen itzala ezabatuz. Udan *Hau da Marka* lehiaketaren gidarietako bat izan da, Ane Igarbururkin (hastapeneko xamurtasuna Madrilen galdu omen zuen euskal *showman*-a) batera. Gaur *Kale gorrian* dabil landalan. Klaudio Landak gaurko euskal *showman*-aren eredu berri bat zabaldu duelakoan nago.

Euskal *showman*-en katalogoa aski luzea da dagoeneko. Indarrean badago liburutegiko arratoiaren jitea hartzen duena: Kike Amonarriz. Eskolatu-izaera honek ez ditu galerazten noizean behin ondo neurtutako ateraldiak. Kantuetan ez du gehiegi desafinatzen, primeran ehuntzen du gure hizkuntza eta zintzo-aurpegi horrek ikuslego zabala bereganatzen du.

Kikerentzat betaurrekoak diren moduan Klaudioarentzat mihia da arma. Isilik izatea ozta-ozta daki zer den. Zorion beti zorion. Aldarte bikain horretan oinarritzen baitu bere lana. Txantxa du lanabes eta Euskal Herri alai eta zoriontsua islatzen du, eguneroko oinaze eta negarra zokoratuz. Telebista-izar dizdiratsu guztiek bezalaxe, Klaudiok baditu aldeko jarraitzaile maiteminduak eta amorru biziz jasaten ez dutenak ere.

Kike eta Klaudio pil-pilean dauden bitartean, Aitor Mazok ETBri leporatzen dio bere burua euskal pantailan zentsuratua izatea. Aitor Mazo izan liteke *showman* kementsuaren eredu. Soina bezain indartsua da bere aktore izaera. Erasokorra eta bide batez malgua. Oraindik ikusteke dago noraino hel daitekeen bilbotar honen indarra.

Telebistan ez dira maizegi aritu eta horregatik antzerkizaleok baino ez ditugu ongi ezagutzen. Patxo Telleria eta Mikel Martinez monstro sakratuak dira. Aktoreen gerrikoa gehiegi estuturik dute eta bapatekotasuna falta zaie *showman* biribilak izateko. Oskorrirekin burututako ezohiko aurkezleen lana bide zabal bat da. Horra hor bikote baliotsua.

Josu Bilbao, labetik atera berria den euskalduna da. Euskarazko berbekin trakets ibili arren, clown-teknikaz baliatuz, komunikazio ezin hobea erdiesten du. Clown garaikideen ildotik abiatu da. Jango Edwards, Les Funambules, Johnny Melville... mimo-clownek zabalduriko bidea, hain zuzen. Umore hutsa, kutsaduratik gabe. Josu Bilbao da deskubritu dudaren *showman*-a. □

WOODSTOCK SINDROMEA

Jende-multzo erraldoien elkarguneei muzin egiten dien lagun franko bada. Estu eta larri ibiltzen omen dira hainbat jendez inguraturik. Nik, aitzitik, gustoko dut aldameneko izerdia, ospakizunaren arimak bat egiten gaituenean. *Hippie* zahar samarra naizela leporatuko didazuela badakit, baina, ez dut usate hain modaz kanpo nagoenik. Hogeita hamar urteren buruan Woodstock eredua itzuli da.

Euskal Herria Zuzenean hartu zuen izen euskal Woodstock-ak Nafarroa Beherean uda-hasieran. Gero, Pirinioetara abiatu zen eta Dr. Music Festival Escalarreko larretan landatu. Eta amaitzeko Benicassim 96 izeneko jaialdiak oihal-etxeak bereganatu zituen. Hiru jaialdi (gehiago ere izan dira Galizian eta), hiru eguneko bakoitza, hiru musika-eredu.

Arrosako (lore izen hau ezin aproposagoa) esperientzia arras ederra izan zen. Lasaitasuna nagusitu zen, Iparraldeko bakea eta barealdiaren lekuko. Bospasei mila ikusle bildu ziren eta nazioarteko zenbait gonbidatu izan arren Euskal Herriko estilo ugarien ispilua izan nahi izan zuen.

Euskal Herriko jaialdi erraldoien historia ez da atzo goizekoa. Donostiako Herri Irratiak antolatutako 24 ordu famatu haiek (1976an, 11.000 ikusle) batzuen oroimenean gordetzen dira maitekiro. Geroago, Bai Euskarari jaialdiak (1978), inoiz izan den handiena, Santimamiñe futbol zelaia leporaino bete zuen. Hunkidura kuttunak. Beranduago gertatu zen nik bereziki bihotzean gordetzen dudan jaialdi erraldoia. Bilbon izan zen EUSK (1991) ekitaldian Kubatik etorri berria zen euskal enbajada kulturala plazaratu zen.

Bigarrenbelaunaldiak oihal-etxola erraldoietan aurkitu du aterpea. Adierazpen askatasunaren aldeko Hitz Egin jaialdiak eredu bat ireki berri du. Jarraian Bilboko Etxebarria parkean Egin Txotx eta Zaldibiako Gazte Topaketak. Azkenik, udan, aipaturiko Euskal Herria Zuzenean iparraldeko landetan. Horra hor kanpinga eta ikuskizuna, bi lagun zahar.

Gure larreetatik at, Dr. Music Festivalek, behi xeble baten irudiaren inguruan 30.000 lagun bildu zuen. Euskaldun asko zelaietan eta Nacion Reixa, El Inquilino Comunista eta Anestesia eszenatokian (Lou Reed, Iggy Pop eta David Bowie-rekin batera). «Makro-ikuskari» honek gainezka egin zuen eta ekologisten salaketekin egin zuten topo, larrosak ere arantzak dituela erakutsiz. Harridura sobera behi haren memorietan idazteko.

Menditik Mediterraneora abiatu ziren musikazaleak. Benicassim 96k bide alternatiboa erakutsi nahi zigun (hau da, irratiformulan erraz aurkitzen ez dena). 9.000 lagun bildu ziren hondartza eta eszenatokiaren artean. Baina kronistek ez zuten begi onez ikusi alternatibo delako horren kalitatea eta adierazitakoaren arabera makal dabil berriztatzailea.□

WOLFSTONE

Otsoaren harria (Wolfstone) ekarri zuten gurera eta Bilboko Kafe Antzokia aukeratu zuten Euskal Herrian emateko es-treineko eta orain arteko kontzertu bakarra. Eskoziako banda honek sei urte darama munduan zehar zelden folk-rocken adie-

razpenik harrigarriena erakusten. Funtsean mestizaiarik ederrena: aitzin-aitzineko doinuak, XX. mende amaierako hotsez nahasturik.

Zain neraman denbora luzez eta zuzenean ez zidaten kale egin. Jotzen duten azkenengo aldia izango balitz bezala, ezkoziar adorea ren mito zaharra errespetatuz. Eszenan duten jarrera miresgarria da. Ikusleak berehala barneratzen dituzte ikuskarian. Kafe Antzokiko aurkezleak emanaldia agurtzeko esan zuen bezala, «asko dugu ikasteko». Gure erroak nola nahasi eta nola plazaratu. Hor dago Wolfstoneren ikasgaia.

Zeltiarmitzulera antzeman daiteke. 1975–85. urteetan sekulako inbasioa izan genuen. Folkak eta batik bat zeltiarrak goia jo zuen. Alan Stivell-ek bereganatu zuen mugimendu honen lema eta artean gogora etortzen zaizkit Bilboko eta Donostiako kirrdegiak leporaino, zelten doinuen deiari erantzunez. Bertan ere ikusi genuen zeltiarren folk-rock aitzindaria, Stivell-ek zabaldu baitzuen Wolfstonek egun biribiltzen duena.

Baina denboraren poderioz suaren garra galduz joan zen. Gaurko euskaldunok ahaztu bide dugu kultur adierazpen hurbila. Kafe Antzokian ez ginen 200 musikazale bildu. «Non daude lehengo zeltiarzale euskaldunak?» itauntzen zuen goibel antolatzaileetako batek. Asturiasen, Galizian, Gaztelan... Europan ere berbiztu da. Euskal Herrian, aldiz, itsasorratzak beste norabide bat ematen du. Zeltiar herriek kresalezko mugak omen dituzte itsasoari begira baitaude. Mugak gainditu dituzte baina gure hondartzetan ez dira lurreratu oraindik. Haize bo-ladaren aldaketaren zain. □

ARRIAGAREN EZUSTEKOA

Udako beroaldian antzerki-esparrua erotu samar ohi dabil. Hiriburuetan antzerki komertzialak (honela deitzera kondeturik gaude) hankaz gora jartzen du ikuskizunen ohiko patxada. Espainiako konpainiak egundoko burruka latzean aritzen dira antzerkizale kopururik handiena bereganatzeko. Ja-

kin badakite *abuztua* egin dezaketela eta zenbait kasutan sekulako dirutza egiten dutela seguru gaude.

Donostiara Bartzelonako *Molinoa* heldu zen, *revista* delako jenero zimelak oraindik birizik dirauela gogoratzeko. Ezus-tea bai baina ezer berririk ere ez. Niretzat ezusterik ikusgarriena Bilboko Arriagak oparitu digu.

Nekez gogoratzen dugu zein izan zen euskal antzerki independentearen azken emanaldia Bilboko Antzoki panpoxean. Hau dela eta, abuztuan eta antzerki komertzialarekin lehia bizian, Tanttaka taldea aurkitzea ez zen ahuntzaren gauerdiko eztula.

Inork ez dio ezer saltzen Arriagari. Arriagak aukeratzen du. Eta oraingoan aukeraketa goraiatu beharrean gaude. Tanttakaren *El florido pensil* ikuskizun ederra baino ederragoa da. Diktaduraren oroimen zuri-beltza altxatu eta etor daitekeenaren deia zabaltzen du.

Fernando Bernues dugu arrakasta honen errudunetako bat. Esperientzia handikoa, zalantzarik ez. Bekereke, Maskarada, Tanttaka, Arteszena... Euskal antzerkigile zorrotz eta eraginkorra. Berarekin batera, Mireia Gabilondo Tanttakaren arima. Biek ondo ederto asmatu dute antzerkiaren magia zertan datzan. □

ZILAR ZERUAK

Kronika honen gailurra Oskorrik eman du 25 urteko ikuskizunean. Euskal lurretan eskarmentu franko daukagunontzat Fadurako hotsak aspaldian sentitzen ez ziren zirrarak sakonenak izan dira. Musika-talde baten festa bat baino gehiago. Bizitzaren soinu-bandaren atal maitagarri bat. Hurrengo batean aztertu behar izango dugu Oskorriren azken ikuskizun mundiala. □

AZKEN HATSA OHOLTZAN

Lerro hauek ezin dira amaitu aurtengo pastoralean galdu genuen partaidea aipatu barik. Pipo Etxebarrek eman zuen azken hatsa taulen gainean. Dena eman zuen. Kulturzale ezagun honek azken urratsa herri-antzerkian eman zuen, antzerki esparru hau inoiz baino bizkorrago dagoela erakutsiz. Pastoralak, gure ikuskizunik zaharrena, herri honek duen indarraren adierazlerik ederrena da. Ohorerik handiena Pipo Etxebarreri eta herri-antzerkia bultzatzen duen orori. □

UNIBERTSITATEA

LONTXO OIHARTZABAL

IKERLARI ONAK ETXEAN

Lehenik eta behin berri pozgarriak izan ditugu azkenaldi honetan. Ikerkuntzarako lehenengo Euskadi Saria Euskal Herriko Unibertsitateko irakasle/ikerlari bati eskuratu diote eginkizun horretarako izendatutako epaimahaikoek. Pedro Miguel Etxenike nafar euskaldunak izan du zori hori lehenengo honetan. Zorionak berari dagokionagatik. Gertakari honi esker jakin dute euskaldun askok mundu-mailan punta-puntako ikerlaria dugula etxean. Baina ez da horretara mugatu berria. Egunkarietan irakurri eta telebista-irratietan entzun ahal izan dugunez, ikerketara emaniko talde ugari dabil gure unibertsitatean emaitza garrantzitsuak lortuz eta bertako ikas-fakultateen izen ona mundura zabalduz.

Honen guztiaren froga baino ez da, sarirako azkenaurreko erabakira iritsi zirenetako hogeiei eta bi ikerlarietatik gehiengo handi bat Euskal Herriko Unibertsitate honetako irakasle-ikerlariz osaturik zegoela. Ez da gutxi. Zorionak, beraz, unibertsitateari ere berari dagokionean!